

Відгук

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Сенища Павла Миколайовича

на тему «Банківська діяльність в реалізації державної політики економічного зростання України», поданої на здобуття

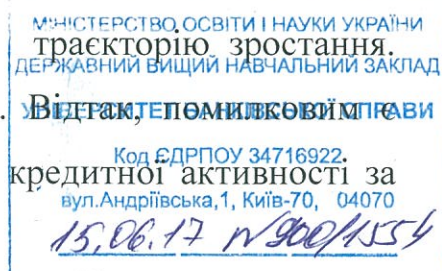
наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності

08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

1. Актуальність теми дослідження

Банківська сфера – за умов сучасної економіки, заснованої на кредитних грошах, - це провідна галузь економіки, яка здатна прокласти шлях на ринок галузям реальної економіки. У цьому контексті банківська система України перебуває в час справжніх реформ. Відтак, незважаючи на низку здійснених реформ і заходів щодо досягнення певної макроекономічної стабілізації, економіка України залишається у нестабільному стані із невизначеними перспективами. На жаль, наша країна не може самотужки вийти із затяжного економічного «піке» і потребує міжнародної фінансової допомоги для реформування економіки, фінансів і державних інституцій. У Меморандумі співробітництва України з МВФ відзначається, що за 2014-2015 рр. ВВП України кумулятивно впав на 17,1 % порівняно з показником на кінець 2013-го. Згідно з оцінками МВФ, рівня ВВП у цінах 2013-го буде досягнуто лише наприкінці 2021 р. У прогнозі МВФ для України до 2021 р. середні темпи зростання реального ВВП за період 2016-2021 рр. становитимуть лише 3,3% на рік. У ці роки Україна повинна виплачувати значний зовнішній борг, пікове навантаження якого припаде на 2019 р, коли необхідно буде погасити більш як 6 млрд. дол., або близько 6% від ВВП.

Наведені економічно-боргові виклики безальтернативно вимагають виведення економіки України на сталу та стабільну траєкторію зростання. Економічне зростання потребує реальних інвестицій. Відтак, тепомилковий план рецепти стимулювання економіки шляхом посилення кредитної активності за

рахунок втрати цінової та фінансової стабілізації, які є необхідною передумовою зростання. Більше того, за підсумками роботи банківської системи України у першому кварталі 2017 р. значно знизились обсяги кредитного портфеля юридичних осіб та зросли обсяги вкладень банків у депозитні сертифікати НБУ (понад 40 млрд. грн. при дохідності на рівні облікової ставки й нульовому ризику). Масово зростає кеш-кредитування фізосіб при системному скороченні портфелів юросіб, недостатній активності сегментів малого й середнього бізнесу та практично повній відсутності іпотеки. З метою подолання негативних тенденцій та кризових явищ в економіці та соціальній сфері України перед науковцями та практикаками, як ніколи гостро, постало завдання визначення шляхів підвищення дієвості банківської діяльності в реалізації державної політики економічного зростання України. Без глибокого та всебічного обґрунтування комплексної взаємодії депозитного, кредитного, інвестиційного та розрахунково-платіжного продуктів неможливо ефективно реалізувати державну політику сталого економічного зростання в Україні.

Отже, питання поглиблення теоретико-методологічних засад щодо визначення напрямів посилення впливу банківської діяльності на реалізацію державної політики економічного зростання України є сьогодні надзвичайно актуальним.

2. Зв'язок наукового дослідження з науковими програмами та пріоритетними напрямками розвитку науки

Дисертаційна робота Сенища П.М. виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень ДВНЗ «Університет банківської справи» у межах тем: «Реструктуризація вітчизняних комерційних банків» (номер державної реєстрації 0110U000031), де автором було запропоновано напрями мінімізації впливу кризових процесів у банківській діяльності на економічне зростання; «Корпоративний аналіз реформування та розвитку банківських систем країн світу» (номер державної реєстрації 0114U004861), де автором визначено підходи до моделювання банківського кредитування розвитку реального

сектору економіки та його впливу на економічне зростання України; «Сучасні напрями та механізми модернізації фінансової системи України» (номер державної реєстрації 0115U002173), де автором визначено роль банківської діяльності у розширеному відтворенні економіки і економічному зростанні, а також відповідно до плану наукових досліджень кафедри банківського і страхового бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка у рамках держбюджетної теми «Управління грошовим господарством фінансових посередників в економіці України» (номер державної реєстрації 0112U003245), де автором розкрито роль банківської діяльності у фінансовому секторі національної економіки, та Львівського торговельно-економічного університету як складової теми «Проблеми функціонування та розвитку економічних систем» (номер державної реєстрації 011U008260), де автором визначено чинники економічного зростання та роль банківської системи в реалізації державної політики економічного зростання.

3. Новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукова новизна, теоретична і практична значущість дослідження полягають в системному вирішенні важливої наукової проблеми, пов'язаної з розробленням теоретико-методологічних засад, методичних підходів та практичних аспектів розвитку банківської діяльності для реалізації державної політики економічного зростання.

Суттєвим внеском у загальний науковий доробок проблематики, означеної в темі наукового дослідження, можна вказати наступне:

уперше:

- визначено сутність державної політики економічного зростання як сукупність заходів, що здійснюються державою з метою досягнення таких загальних цілей як тривале зростання ВВП на душу населення, збалансованість господарської системи і розширене відтворення суб'єктів господарювання та домогосподарств. Це дало можливість розробити концептуальні засади

розвитку банківської діяльності в реалізації державної політики економічного зростання та обґрунтувати заходи щодо зміцнення банківського сектору в активізації економічного зростання (розд. 1, с. 57-69);

- розроблено наукові підходи до типологізації банківської діяльності за певними ознаками, що дало можливість виявити базові інструменти впливу на зростання ефективності банківської діяльності, розробити її узагальнену класифікацію та визначити напрями впливу банківської діяльності на реалізацію державної політики економічного зростання (розд. 1, с. 90-94);

- обґрунтовано теоретико-методологічні підходи до структуризації банківських установ і банківської діяльності, що дало можливість визначити напрями, інструменти та механізми впливу банківської діяльності на реалізацію державної політики економічного зростання (розд. 1, с. 100-110);

удосконалено:

- методичні підходи до визначення рівня ефективності державної політики економічного зростання та грошово-кредитного регулювання на основі побудови кластерної моделі та порівняльного аналізу зв'язку між макроекономічними та монетарними показниками у 82 країнах світу. Це дало змогу виявити неефективність державної політики економічного зростання в Україні, обґрунтувати її позитивні та негативні наслідки та подати рекомендації щодо поліпшення політики НБУ (розд. 4, с. 268-278);

- понятійний апарат визначення сутності банківської діяльності як ризикового залучення і розміщення грошових коштів на основі її конкретизації за допомогою інших понять. Подібне розуміння дало можливість сформулювати власне визначення базових банківських продуктів: депозитного, кредитного, інвестиційного та розрахунково-платіжного (розд. 1, с. 69-73);

- теоретичні підходи до визначення поняття «монетарна політика економічного зростання» як сукупності заходів держави у сфері грошового обігу (розд. 4, с. 258-268) та до розкриття функцій (цільова, мотиваційна, інформаційна, аналітична) державної політики економічного зростання, що

поглиблює теоретико-методологічні засади і сприяє вибору оптимальних методів та інструментів реалізації державної політики економічного зростання;

- науково-методичні підходи побудови багатofакторних регресійних моделей прогнозування обсягів банківської діяльності, визначення її впливу на розвиток національної економіки в розрізі макроекономічних показників (розд. 4, с. 303) та до оцінювання впливу банківської діяльності на економічне зростання країни з використанням для такої оцінки основних індикаторів економічного розвитку держави (розд. 4, с. 311-315);

- методичні підходи до оцінки економічного зростання регіонів України, а через кластеризацію областей України показано вплив на ці процеси рівня розвитку банківської діяльності (розд. 5, с. 348-373) та до оцінки впливу залежності основних параметрів банківської діяльності від ставки податку на прибуток (розд. 4, с. 312-314);

набули дальшого розвитку:

- структуризація поняття «банківська діяльність» на основі застосування методології короткого, повного і розгорнутого визначення, що дало можливість поглибити теоретичні засади сутності банківської діяльності та її ролі в реалізації державної політики економічного зростання (розд. 1, с. 94-99);

- науково-методичні підходи до моделювання банківського кредитування національної економіки в розрізі його форм і методів у поєднанні з економічним розвитком держави (розд. 2, с. 129-135) та до класифікації типів і видів розрахунково-платіжних систем (розд. 2, с. 115-120). Запропоновані підходи дали можливість визначити пріоритети впливу форм банківського кредитування суб'єктів підприємництва на економічне зростання в країні та об'єктивно оцінити ступінь впливу платіжних розрахунків на швидкість грошового обігу та величину грошового мультиплікатора, а також рівень ефективності системи електронних платежів у контексті динаміки показників економічного зростання;

- обґрунтування підходів до типологізації і класифікації банківських систем з погляду виявлення потенційних можливостей забезпечення

економічного зростання і з проекцією їх інструментального впливу на якість та ефективність банківської діяльності у сучасній ринковій економіці (розд. 1, с. 89-91);

- наукові підходи до визначення основних напрямів і об'єктів структуризації банківської діяльності в контексті її впливу на реалізацію державної політики економічного зростання країни (розд. 5, с. 389-407) та до визначення функціональної ролі банків та небанківських фінансових посередників в реалізації державної політики економічного зростання, що дало можливість за допомогою побудови економетричних моделей виявити щільність зв'язку між основними показниками діяльності банків і небанківських фінансових установ та економічним зростанням (розд. 2, с. 156-177).

4. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ступінь тексту дисертаційної роботи та автореферату Сенища П.М. свідчить, що наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані автором, мають достатній рівень теоретичної обґрунтованості.

Обґрунтованість висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації стосовно посилення впливу банківської діяльності на реалізацію державної політики економічного зростання України є наслідком використання сучасних методів дослідження (с. 21-22). Зокрема, методологічною основою дисертації є системний та функціональний підходи, згідно з якими банківську діяльність розглянуто у контексті її місця і ролі у розширеному відтворенні економіки і впливу на економічне зростання. У роботі застосовано сукупність методів наукового пізнання, основою яких є діалектичний, системний та синергетичний підходи, згідно з якими всі процеси у фінансово-кредитній та інвестиційній сферах проаналізовано у взаємозв'язку та розвитку, що дало можливість реалізувати концептуальну єдність наукового дослідження.

Дисертаційна робота є одноосібною науковою працею. Власний авторський доробок свідчить про здійснення системного розгляду фундаментальних і прикладних проблем, що зумовлюють пошук шляхів

формування та ефективного функціонування державної політики економічного зростання через активізацію процесів розвитку банківської діяльності. Наведене свідчить про достатню обґрунтованість, раціональність, адресність здобутих наукових результатів та можливість ефективного використання їх на практиці органами державної влади для розробки державної політики економічного зростання в контексті впливу на нього банківської діяльності.

Тема та зміст дисертації повністю відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження (с. 20-21) визначені коректно, що зумовило можливість дійсно реалізувати системний підхід. Висновки за дисертацією (с. 409-416) сформульовані згідно з визначеною метою та основним завданням дослідження. Автором продемонстровано достатній рівень вмінь та навичок, необхідних для науково-пошукових досліджень.

5. Аналіз відображення результатів дослідження в публікаціях та авторефераті

Суть наведених в дисертації результатів повністю викладено в авторефераті. Результати проведених досліджень знайшли належне відображення у 45 наукових працях, з них: 1 одноосібна монографія; співучасть у 6 колективних монографіях; 22 статті у наукових фахових виданнях (з них 7 – в наукометричних виданнях); 5 підручників і навчальний посібник. За матеріалами провідних досліджень зроблено доповіді на 13 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Обсяг друкованих робіт та їх кількість відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України до публікації основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Автореферат містить відомості про зміст дисертації, ступінь новизни розробок, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Матеріал автореферату та дисертації викладено чітко, послідовно, літературною мовою. Представлений ілюстративний матеріал допомагає зрозуміти й оцінити основні ідеї роботи.

6. Відповідність структури дисертації встановленим вимогам

Проведений аналіз дисертації дає всі підстави зробити висновок, що вона є завершеним самостійним дослідженням, яке має елементи наукової новизни та практичної цінності. В дисертації чітко сформульовано цілі дослідження і використано адекватні методи для їх досягнення. Результати наукового дослідження та висновки є конкретними, достатньо аргументованими та обґрунтованими.

За своєю структурою, обсягом і оформленням дисертація відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до докторських дисертацій, складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 402 сторінки і вміщує: 75 таблиць, 76 рисунків, 17 додатків та 482 найменувань використаних жерел на 49 сторінках.

7. Практичне значення результатів дослідження

Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що теоретичні положення в дисертації доведені дисертантом до конкретних пропозицій щодо формування інституційного середовища банківської діяльності для реалізації державної політики економічного зростання в Україні. Найвагоміші результати дослідження використовуються у практичній діяльності, у тому числі:

- пропозиції щодо стимулювання розвитку банківського кредитування, контролю за іноземним банківським капіталом враховані Комітетом Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності (довідка від 17.02.2017 р.);

- рекомендації щодо удосконалення сучасної системи антикризового регулювання та нагляду у сфері банківської діяльності використані Незалежною асоціацією банків України (довідка № 3816-28/02 від 28.02.2017 р.);

- пропозиції з розроблення концептуальних підходів до удосконалення державної політики функціонування та розвитку фінансового ринку у процесі підготовки нормативно-правових актів щодо покращення умов ведення бізнесу в Україні використані Національним банком України (довідка № 57-007/14506 від 23.02.2017 р.), а також Секретаріатом Ради НБУ у процесі підготовки рекомендацій щодо удосконалення методик оцінки фінансових інструментів та активізації управлінської функції в банківському секторі (довідка № 10-0006/36318 від 06.03.2017 р.);

- окремі положення щодо організації діяльності банків на ринку цінних паперів використані Приватним акціонерним товариством «Українська міжбанківська валютна біржа» у процесі підготовки внутрішніх нормативно-правових документів (довідка № 1/38 від 20.02.2017 р.);

- практичні рекомендації щодо використання розробленої автором комплексної моделі чинників впливу на ціну банківського кредиту, удосконалення підходів до формування інвестиційної політики банку розглянуті ПАТ «Державний ощадний банк України» під час розроблення програми розвитку банку (довідка від 14.02.2017 р.).

Основні теоретичні й методичні підходи та висновки дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ «Університет банківської справи» для розроблення методичного забезпечення і викладання навчальних дисциплін «Банківські операції», «Банківське регулювання і нагляд», «Центральний банк і грошово-кредитна політика», «Кредитний менеджмент», «Проектне фінансування» та при проведенні курсів з підвищення кваліфікації банківських працівників.

8. Рекомендації щодо використання результатів дисертаційної роботи

Результати поданої на захист дисертації можуть бути рекомендовані для використання в якості методологічної основи для проведення подальших фундаментальних та прикладних наукових досліджень щодо посилення впливу банківської діяльності в реалізації державної політики економічного зростання в Україні. Отримані результати потенційно є предметом інтересів

департаментів Національного банку України, Міністерства фінансів України, Комітетів Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності та органів місцевого самоврядування.

9. Зауваження до змісту дисертації, дискусійні питання

Відзначаючи високий науковий рівень дисертаційної роботи Сенища П.М., варто відзначити, що робота не позбавлена дискусійних положень та окремих зауважень, до яких можна віднести такі:

1. Обґрунтовуючи у першому розділі роботи найважливіші види державної політики економічного зростання, автор не відзначає серед інструментів державної політики такий важливий вид як інвестиційна політика. Відтак в науковій новизні автором визначається інвестиційна діяльність банків та дається власне визначення базових банківських продуктів, серед яких чільне місце займає інвестиційний банківський продукт.

2. У підрозділі 1.1 автором детально розглядаються підходи до класифікації та характеристики видів економічного зростання. Водночас більшої авторської обґрунтованості потребують підходи щодо розмежування та визначення окремих типів економічного зростання, зокрема таких як інтенсивний та екстенсивний типи економічного зростання, ендогенний і екзогенний типи економічного зростання, рівномірного зростання і нерівномірного зростання, без зміни напрямку і зі зміною напрямку (с.48-49), оскільки автор в основному лише констатує їх існування.

3. У підрозділі 1.3 автор стверджує, що «у зв'язку із посиленням фінансової децентралізації зростає територіальна банківська спеціалізація, особливо на рівні регіонів і муніципалітетів (с.82). Погоджуючись з позицією автора, відзначимо, що автором повною мірою не розкрито цього твердження. Зокрема, характеризуючи спеціалізацію на регіональному рівні потрібно було приділити більше уваги розкриттю особливостей такої банківської спеціалізації.

4. Потребує додаткового обґрунтування позиція автора щодо того, що «банки на спеціалізованих ринках здійснюють діяльність: у сфері страхування,

з управління підконтрольними підприємствами та організаціями, розрахункового центру для значної групи банків-кореспондентів фактичного клірингового центру, головної організації банківської групи (банківського холдингу) або консолідованої групи» (с.84), насамперед, як такі види діяльності узгоджуються з чинним законодавством, що регулює банківську діяльність.

5. На наш погляд, дискусійною є пропозиція автора щодо виділення як окремого класу (або виду) банківської діяльності – діяльності з протидії відмиванню грошей, яка може виявляти себе у рамках і акумуляційної діяльності, і капіталотворчої діяльності. І далі стверджує, що за ознакою дотримання банківського законодавства банківську діяльність поділяють на: законну і незаконну (с.85-86). У даному випадку нам видається, що автор дещо зміщує поняття виду діяльності і функцій банківської діяльності.

6. Потребують додаткового пояснення тези автора стосовно того, що «банківська інвестиційна політика економічного зростання є складовою і початком економічного піднесення і що водночас вона тісно пов'язана з інвестиційною політикою економічного зростання держави, галузей, секторів економіки, регіонів тощо» (с.183), а також, що ця політика є визначальною, так як вона формує «правила гри» для всіх інших суб'єктів політики економічного зростання (с.184). Робота виграла б, якщо б автор обґрунтував, що він розуміє під правилами гри, а також розкрив механізм взаємодії банківської інвестиційної політики з іншими видами інвестиційної політики різних рівнів.

7. У підрозділі 5.2 автором визначені елементи інституційного середовища, які не є рівнозначними за силою впливу на реалізацію державної політики економічного зростання, серед яких найбільш вагомими, поряд з такими, як банківська законодавча база, довіра до банків, банківська ділова репутація, корпоративна культура тощо, визначено інституційну спроможність регулятора банківської діяльності. Однак, на наш погляд, автором недостатньо повно розкрито сутність такого елемента, напрям впливу на банківську діяльність і на економічне зростання. Незрозумілим залишається, про яку інституційну спроможність йдеться.

8. У підрозділі 5.3 дискусійним вважаємо положення щодо відмови від пролонгації «інфляційного таргетування», висунуте автором в концепції розвитку банківської діяльності у контексті реалізації державної політики економічного зростання в Україні (рис.5.15). Таке твердження потребує більш ґрунтовного пояснення позиції автора, оскільки НБУ як регулятор банківської діяльності має дещо відмінну від автора позицію.

9. На рис. 5.15 автором винесені заходи щодо зміцнення банківського сектору та активізації економічного зростання, серед яких «підвищення ефективності дій у протидії легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом» та «здійснення контролю з боку НБУ у протидії легалізації злочинних доходів». На наш погляд, ці заходи є тотожними і їх можна було об'єднати, а не виділяти окремо.

Зазначені уточнення чи зауваження суттєво не знижують загальної позитивної оцінки змісту дисертаційної роботи, її наукової та практичної значущості. Дане дослідження підтверджує високий науковий рівень підготовленості та самостійність мислення автора.

10. Загальні висновки

Проведений аналіз дисертаційної роботи, автореферату та наукових праць Сенища П.М. дозволив зробити наступні висновки. Результати наукового дослідження є достатньою мірою обґрунтованими, містять наукову новизну та мають практичну цінність, а зроблені зауваження та конструктивні пропозиції щодо удосконалення існуючих напрацювань не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Отже, загалом дисертація Сенища Павла Миколайовича на тему «Банківська діяльність в реалізації державної політики економічного зростання України» є завершеною науково-дослідницькою роботою, використаною у логічній послідовності, широко охоплює і глибоко опрацьовує поставлену проблему, відповідає вимогам, викладеним у п. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України

№ 567 від від 24 липня 2013 року із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 656 від 19.08.2015 р., а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:
завідувач кафедри банківського менеджменту та обліку
Тернопільського національного економічного університету,
д. е. н., професор,

Б. Л. Луців

Підпис	<i>Б. Л. Луців</i>
Завіряю:	<i>Тарашова Г.</i>
Зав. загальним відділом	<i>Тарашова Г.</i>